

Reko Himanen

**TEATTERI-ILMAISUN OHJAAJA PERUSKOULUN PUHEVIESTIN-
NÄN SILLAN RAKENTAJANA**

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Esittävän taiteen koulutusohjelma
Maaliskuu 2018**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Maaliskuu 2018	Tekijä/tekijät Reko Himanen
Koulutusohjelma Esittävä taide		
Työn nimi TEATTERI-ILMAISUN OHJAAJA PERUSKOULUN PUHEVIESTINNÄN SILLAN RAKENTAJANA		
Työn ohjaaja Minna Koivula	Sivumäärä 28	
Työelämäohjaaja Kaija-Leena Soikkeli		
Hankkeistetussa opinnäytetyössä tutkittiin, mitä annettavaa teatteri-ilmaisun ohjaajalla olisi peruskoulun puheviestinnän opetukseen. Tutkimuksessa tarkasteltiin, kuinka puheviestintää opetetaan parhailaan peruskoulun yläkoulussa sekä mahdollisuuksia monipuolistaa puheviestinnän opetusta tulevaisuudessa. Tutkimusmenetelmänä käytettiin laadullista fenomenologista tapaustutkimusta, jonka kohteina ovat kaksi yläkoulun luokkaa, niiden oppilaat ja heidän kokemuksensa. Tutkimuksen käytännön osuus suoritettiin Paunun yläkoululla Jämsässä kahdelle yhdeksännelle luokalle. Käytännön työpajat rakentuivat kolmesta työpajakerrasta, jolloin osallistujat tutustuivat niin teoreettisesti kuin käytännön harjoitteiden pohjalta puheviestintään ja siihen liittyviin teemoihin. Työpajojen lisäksi aineistoa kerättiin puheviestinnän lähdekirjallisuudesta, esiintymiseen liittyvästä kirjallisuudesta, peruskoulun opetussuunnitelmasta, opinnäytetyön tekijän omista havainnoista oppimispäiväkirjassa sekä osallistuvien luokkien äidinkielen opettajilta temahaastattelumenetelmällä. Tutkimuksen avulla oli tarkoitus kerätä tietoa koululle, jota voi tarvittaessa hyödyntää opetusta suunniteltaessa. Työpajat koettiin tarpeellisina ja niissä käytetyt harjoitteet, ja menetelmät nähtiin hyödyllisinä. Teatteri-ilmaisun ohjaajan tuomalla ammattitaidolla vaikutti olevan suuri merkitys oppilaiden suoriutumisessa.		

Asiasanat Esiintyisyys, peruskoulun yläkoulu, puheviestintä, retoriikka, vuorovaikutus.

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date March 2018	Author Reko Himanen
Degree programme Performing arts		
Name of thesis THEATER INSTRUCTOR AS A BRIDGE BUILDER OF A JUNIOR HIGH SCHOOL SPEECH COMMUNICATION		
Instructor Minna Koivula	Pages 28	
Supervisor Kaija-Leena Soikkeli		
The commissioned thesis investigated, what the drama instructor could give in teaching of comprehensive school speech communication. The study investigated how speech communication is taught at the Junior High School nowadays and the opportunities to diversify teaching speech communication in the future. The research method was a qualitative phenomenological case study, so the work was limited to two school classes, their students and their experiences. The practical part of this research was carried out at Paunu Junior High School in Jämsä with two separate ninth classes. The practical workshops consisted of three workshops where participants were introduced to both theoretical and practical exercises in speech communication and related themes. In addition to the workshops, material was collected from speech communication literature, the literature related to elementary school curriculum, from the observations of the author's learning diary, and by theme interviewing mother-tongue teachers in the participating classes. The purpose of the thesis was to gather information for the school, which can be used when planning education. Workshops were considered necessary and their exercises were useful. The professional skills of the theater instructor seemed to be of great importance in the performance of the participants.		

Key words
Interaction, Junior High School, rhetoric, speech communication, to perform.

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUS JA KESKEISET KÄSITTEET	3
2.1 Tutkimusmenetelmä	3
2.2 Mitä on puheviestintä	3
2.3 esiintyminen ja esitys	4
2.4 Retoriikka ja karisma	6
3 PUHEVIESTINTÄ PERUSKOULUSSA	9
3.1 Puheviestinnän osuus peruskoulun opetussuunnitelmassa	9
3.2 Miten puheviestintää opetetaan peruskoulussa?	11
4 TYÖPAJAT	14
4.1 Työpajojen sisällöt ja erityispiirteet.....	14
4.2 Kyselyn tulokset.....	15
4.3 Omat kokemukset ohjaajana.....	19
5 KOONTI JA YHTEENVETO	21
5.1 Työpajoista syntyneet johtopäätökset.....	21
5.2 Ehdotuksia tulevaan puheviestinnän opetukseen	24
6 LÄHTEET	27
KUVIOT	
KUVIO 1 Alkukyselyn tulokset, kysymykset 1-5	16
KUVIO 2 Alkukyselyn tulokset, kysymykset 6-10	17
KUVAT	
KUVA1 Palaute työpajoista (Loppupalaute 2017)	20

1 JOHDANTO

Tutkimusaiheeni alkoi rakentua henkilökohtaisten kokemusteni perusteella peruskoulun puheviestintätilanteista. Olin itse hyvin hiljainen ja ujo vielä esimerkiksi yläkoulun aikana, joten esitelmä- ja puhetilanteet olivat itselleni aina suuri jännityksen paikka. Koin kouluaikoina suoranaista avuttomuutta näissä tilanteissa lähinnä siksi, että niihin joutui niin sanotusti kylmiltään. Tällä tarkoitan sitä, että tilanteita ei harjoiteltu millään lailla käytännössä. Teatteriharrastukseni auttoi hieman, mutta siltikin puhetilanne on aika erilainen esilläolotilanne kuin teatterissa näyttelemisen roolin takaa. Verrattuna teatteriin, jossa näitä rooleja ja tilanteita harjoiteltiin monta kertaa, ei koulussa puheen pitämiseen liittyviä tekniikoita oikeastaan harjoiteltu. Niistä ei saanut juurikaan palautetta, niitä vain esitettiin. Miksi siis ”pakotetaan” pitämään esitelmä, jos sen pitämistä ei harjoitella?

Aloin kiinnostua aiheesta yhä enemmän kysellessäni ihmisten kokemuksia siitä, saivatko he opetusta aiheesta sekä siitä, kuinka he kokivat yleisesti puheviestintätilanteet koulumaailmassa. Palaute oli yksimielistä; sitä opetetaan liian vähän. Osa oli myös sitä mieltä, että puhetilanteet olivat pelottavia ja niistä on jäänyt huonoja muistoja. Osalla ei ollut hyvää eikä pahaa sanottavaa, ja pienelle osalle oli jäänyt positiivinen mieli. Tämä oli siis vasta ennakoherättelyä itselleni aiheen suhteen, mutta nämä tapaukset antoivat lisää virtaa itselleni tehdä aiheesta opinnäytetyöni. Halusin tietää, miten puheviestintää voi opettaa peruskoulun yläkoulussa. Kuinka olisi mahdollista opetuksella saada puheviestintätilanteista mahdollisimman mukavia ja rentoja tilanteita? Voiko teatteri-ilmaisun ohjaaja opettaa puheviestintää ja millä keinoin?

Tutkimukseni käytännön osuuden suoritin Jämsän Paunun yläkoululla keväällä 2017. Tutkimusryhmiä oli kaksi yhdeksättä luokkaa. Perustelu kahdelle tutkimusryhmälle oli se, että vain 9.-luokkalaisilla on koko peruskoulun aikainen kokemus puheviestinnän opetuksesta. Halusin verrata näitä kahta luokkaa ja saada selville, että opetetaanko kahdelle eri ryhmälle viestintätilanteita ja -taitoja kovin eri tyyleillä. Molemmissa luokissa oli noin 20 oppilasta. Käytännön osuudet toteutettiin koulun sijaan Teatteriyhdistys Tenhon tilassa Jämsän keskustassa. Tämä siksi, koska koin että se voi vapauttaa työpajatilanteessa syntyvää jännitystä. Se saattaisi myös helpottaa viemään ajatuksia pois koulumaailmasta sekä siellä syntyneistä rooleista, kun pääsee koulun seinien sisäpuolelta pois. Sanoin tarkoituksella opettajille, että he voivat seurata ensimmäisen tunnin alkua, mutta sitten jättää meidät työskentelemään keskenämme, sillä katsoin tämän hyödylliseksi siinä mielessä, ettei opettajan läsnäolo vaikuta kenenkään suoriin.

Päädyin lopulta siihen, että aihe rajautuu puheviestinnän osalta nimenomaan puheviestinnän merkitykseen peruskoululaiselle nuorelle liittyvissä esitystilanteissa. Esimerkiksi jo mainitsemassani puheen pitämistilanteessa. Termiä puheviestintä käyttäessäni tarkoitan näitä nimenomaisia esitystilanteita. Tutkimusmenetelmäni on laadullinen fenomenologinen tapaustutkimus. Aineistoa keräsin oppimispäiväkirjaani työpajoissa nousseista asioista. Luokkien äidinkielen opettajille tein teemahaastattelun puheviestinnän opetuksesta. Molemmille luokille suoritin ensimmäisen kerran alussa kirjallisen alkukyselyn, jossa tiedustelin heidän henkilökohtaisia ajatuksiaan aiheen parista. Kysymykset liittyivät siihen, kuinka he kokivat saaneensa opetusta kyseisen aiheen piirissä. Samalla koostin ennakkoajatuksia tulevien työpajakertojen suhteen.

Työpajoissa keskityimme havainnoimaan omaa ja muiden osallistujien suorittamista puheviestintätilanteissa sekä saamaan varmuutta omaan työskentelyyn. Työskentelytapana käytin draamallisia harjoitteita, ja lisäksi harjoittelimme erilaisia keinoja sekä yksin edessä oloon että puheen haltuun ottamiseen. Myös puheviestintään liittyvää olennaista teoriaa tarkastelimme yhdessä. Yhdeksi välttämättömäksi seikaksi muodostui luoda katsauksia siihen, miten peruskoulussa opetetaan puheviestintää nykyään. Tämän lisäksi halusin katsoa asiaa vähän laajemmasta perspektiivistä ja nostaa asian yleiselle tasolle ja tarkastella, miten puheviestintä- ja esitelmätilanteet on määritelty peruskoulun opetussuunnitelmassa? Entä millä tavoin vanha 2004 vuonna käyttöön otettu opetussuunnitelma eroaa uudesta vuonna 2016 hyväksytystä opetussuunnitelmasta puheviestinnän osalta?

2 TUTKIMUS JA KESKEISET KÄSITTEET

Tässä luvussa avaan käyttämäni tutkimusmenetelmää. Tämän lisäksi tarkastelen, miten puheviestintä määritellään alan kirjallisuudessa. Samalla olen koonnut myös erilaisia elementtejä, joita tarvitaan, jotta puheviestintää tapahtuu. Avaan puheviestinnän kannalta tärkeät termit kuten karisma sekä retoriikka, jotka kytkeytyvät oleellisesti aiheeseen. Luvussa tutkin puheviestintää esiintymisformaattissa ja vuorovaikutuksen kautta.

2.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmä on laadullinen fenomenologinen tapaustutkimus. Laadun tutkiminen perustuu niin sanottuun kvalitatiiviseen tutkimustapaan, jossa lähtökohtana on kuvata todellista elämää kokonaisvaltaisesti ja tutkia sen ilmiöiden laatua. Pyrkimyksenä on löytää tai paljastaa tosiasioita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Laadullisen tapaustutkimuksen pääpiirteisiin kuuluu, että se tutkii vain yksittäistä tapausta, ei tapausten joukkoa (Kananen 2014,10). Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että aihe rajautuu vain tiettyyn kohderyhmään, joka tässä tapauksessa on Paunun koulun kaksi yhdeksättä luokkaa. Fenomenologinen metodi on laadullisen tutkimuksen alalaji, joka keskittyy ilmiöiden havainnointiin, tutkimiseen ja niistä oppimiseen (Metsäkämmin 2008, 18-19). Tutkimuksessani keskityttiin nimenomaan kokemuksen tutkimiseen. Kokemusta tutkittiin oppilaiden, opettajien ja minun henkilökohtaisesta näkökulmasta.

2.2 Mitä on puheviestintä

Puhe tai nimenomaan puhuminen itsessään on sosiaalisen kanssakäymisen keskeinen muoto. Näitä puhetahtumia kutsutaan keskusteluiksi. Tilanteet kuitenkin erotellaan selkeästi erilaisiksi puhetahtumiksi. Tavallinen puhetahtuma eli esimerkiksi arkipäivän keskustelutilanne on erilainen kuin vaikka esitelmän pitäminen. Näiden erona on se, että jälkimmäisen puhetilanteen tavoite on selkeästi ennalta määritelty. (Aaltonen 2009, 76.) Viestintä sen sijaan nähdään tiedon siirron välineenä tai ihmisten välistä yhteisyyttä tuottavana tekijänä. Tarkoituksellat viestinnällä voivat näin ollen olla monenlaiset. Toisin sanoen toisenlaisissa tilanteissa tärkeämpänä voidaan nähdä tiedon siirto, toisenlaisissa tilanteissa taas se, että saadaan esimerkiksi ryhmä tuntemaan yhtenäisyyttä. (Aaltonen 2009, 82.) Viestintä tapahtuu

ihmisten kesken henkilöltä a henkilölle b. Siinä vastaanottajalla eli henkilöllä b syntyy tulkinta henkilön a ilmaisusta.

Anneli Kansanen (2000, 17) kertoo, että varsinaisena puheviestintänä ymmärretään puhumalla ilmenevää toimintaa erinäköisissä tilanteissa. Puheviestinnässä teemme siis fyysisen toiminnon kielellisellä ominaisuudellamme; puheella. Puheviestinnässä pyrimme välittämään merkityksiä, ilmaisemaan omia ajatuksiamme, mielipiteitämme ja tunteitamme puheen välityksellä. Tämä on tärkeätä tunnistaa ja kuten myös kirjassa mainitaan siitä, että puheen merkitystä vähätellään aivan liikaa nykymaailmassa (Aaltonen 2009, 77). Kuten jo huomautin, niin keskityn tässä opinnäytetyössäni erityisesti tarkastelemaan esitystilanteissa tapahtuvaa puheviestintää. Tässä yhteydessä on hyvä myös mainita, että absoluuttista hyvää puhetta ei ole olemassakaan. On vain mielipiteitä erilaisista puheista ja puheen pitäjistä. Tästä lähtökohdasta ja lähestymiskulmasta tutkijana myös asiaa katson.

2.3 Esiintyminen ja esitys

Jokainen puhetilanne on samalla esiintymistä. Esiintymisessä on kyse siitä, että esiintyjällä on jotain sanottavaa ja sen lisäksi kykyä sanoa se sillä tavalla, että kuulijat kokevat sen merkitykselliseksi. (Alajärvi 2014, 67.) Tämä on sellainen esimerkki, joka arkipäiväistää hyvin sen missä kontekstissa liikutaan. Puheviestintätilanteet koskettavat meitä jokaista joka päivä. Samalta katsantokannalta tilannetta hahmotetaan myös kirjassa *Esiinny eduksesi* (McGowan 2015, 33), jossa mainitaan, että jokainen tilanne itsessään on esiintymistilanne. Myös *Viesti ja vaikutus* kirjassa mainitaan esityksen olevan mikä tahansa puheenvuoro, johon saattaa liittyä esitysgrafiikan tai jonkin muun teknisen apuvälineen käyttöä, mutta ei välttämättä (Lammi, 2015, 11). Jotain on siis nostettu esille, toisten nähtäville ja arvioitavaksi.

Anneli Kansanen (2000, 22) kertoo puhetapahtuman yhdestä edellytyksestä; kuulijoista. Puhetilanne on esiintymistilanne, sillä siinä on selkeästi asetettu esille esiintyjä ja toisaalta myös kuulija eli yleisö. Puhetapahtuman yksi määritelmä on siis, että sen kuulee joku henkilö, toisin sanoen se on esitettävä viestinnän muoto; esitys. Puhetilanne sinällään vaatii näin ollen tekijän eli puheen pitäjän sekä kuulijan, toisen puuttuessa ei puhetapahtumaa synny. Esiintymistä ei pääse pakoon. On mahdotonta keksiä ammattia, jossa ei tarvitse puhua tai viestiä (Launonen 2017, 17). Omassa tutkimuksessani lähestyn puheviestintää nimenomaan esitystilanteissa ja tässä tapauksessa peruskoulun kontekstissa. Tarkoitus ei ole siis tarkastella esimerkiksi niinkään puheviestintää kommunikaatiotilanteena kahden ihmisen välillä

vaan nimenomaan selkeänä esiintyjä-vastaanottaja-näkökulmana. Tämä ei kuitenkaan estä hyödyntä-
mästä esiintymistilanteissa syntyvää materiaalia kommunikaation välineenä ihan arkipäivän tilanteissa-
kin.

Perinteinen esiintymistilanne koulukontekstissa eli esimerkiksi esitelmä, tai puheen pitäminen on mah-
tava vuorovaikutustilanne esittäjän ja kuulijan välillä. Yleisökontakti on siis hyvin tärkeää. Puhetilanne
on esiintymistilanne, sillä siinä on selkeästi asetettu esille esiintyjä ja toisaalta myös kuulija tai kokonai-
nen yleisö. Esiintymiskouluttajat Valvio ja Parviainen (2013, 44) mainitsevat, että yhteys yleisössä ole-
viin kuulijoihin luodaan katsekontaktilla. Kirjassa mainittu yhteys saadaan sillä, että otetaan jokainen
yksilö parhaan mukaan huomioon. Juhana Torkki (2013, 14) joka itsekin toimii esiintymiskouluttajana,
mainitsee esiintyjän ja kuulijan välille rakennettavasta sillasta, jolla hän tarkoittaa vuorovaikutuksen
löytymistä pala palalta sillan lailla. Tämä on erittäin hyvä vertauskuva, sillä se kertoo symbolisesti pu-
hetilanteen haastavuudesta, mutta antaa selkeän kuvan tavoitteesta.

Sen sijaan, että seilaisimme katseellamme kattorakenteissa, on hyvä tapa ottaa yleisö haltuun, kalastus-
termejä käyttäen koukun päähän jo heti ensimmäisessä kosketuksessa yleisöön. Eteen astellessa on oleel-
lista ottaa rohkeasti, mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, esimerkiksi jo ennen puheenvuorosi alkua
katsekontakti yleisöön. Tällä teolla on monta hyötyä. Esimerkiksi jokainen kuulija tietää kenelle esiin-
tyminen on suunnattu tai pikemminkin kenelle haluat asiiasi esittää. Toinen asia on, että saat samalla itse
ensimmäisen kosketuksen yleisöön; näet millaisia henkilöitä paikalla on ja kuinka suuri yleisösi on. En-
nen kaikkea heität sen jo mainitun koukun veteen; nyt on vain toivottava, että koukku on terävä. Katse-
kontakti on yhteydessä karismaan; se lisää sitä (Kihlström 2007, 68-69). On siis hyvin perusteltua ja
tärkeää luoda katseella yhteys heti alussa, näin on paremmat todennäköisyydet rakentaa onnistunut puhe.

On otettava rohkeasti asenne kohdata ihmiset yleisössä sellaisina kuin he ovat. Jokainen yleisö sisältää
tukun yksilöitä, jotka kerjäävät huomiota nimenomaan heille itselleen. Joskus minua on ohjeistettu siten,
että ei katsota lainkaan yleisöä vaan esitetään katsovamme ja katsotaan esimerkiksi takaseinään. Minun
käsitykseni mukaan tämä tarkoittaa samalla sitä, että esitetään kohtaavamme kuulijat, mutta ei lopulta
kuitenkaan kohdata. Jos katse seilaa esiintymistilan kattorakenteissa, niin siellä se puheen huomiokin
väistämättä leijailee. Tässä tapauksessa Torkin mainitsemaa siltaa ei rakenneta riittävän hyvälle perus-
tuksille ja sen ongenkin koukkuineen voi samalla viskata järveen.

Retorista puhetta pidetään yleisösidonnaisena puheena (Mustakallio, 2014, 12). Puhetilannetta mietittä-
essä on syytä miettiä kohderyhmää, koska on täysin ajanhukkaa puhua vaikkapa teini-ikäisille eläkein-

deksien korottamisesta. Täytyy muistaa konteksti, eli se kenelle puhutaan. Tämä siksi että saadaan mahdollisimman hyvä vuorovaikutus synnytyksi. Toinen asia mikä pitää muistaa on, että missä puhutaan. On hyvin tärkeää tietää, millainen tilaisuus on kyseessä. Hautajaisissa ei voi pitää puhetta samaan tyyliin kuin syntymäpäivillä tai hääparille ja toisin päin.

Voiko vuorovaikutusta rakentaa yksin? Yhtenäiseen vuorovaikutukseen tarvitaan aina kaksi henkilöä, tässä tapauksessa puhuja ja kuulija. Kuulijalla on oltava kuuntelemisen kykyä (Kansanen 2000, 23). Itse puhuisin paremminkin kuulijan vastuusta, jota kuuleminen on. Kuulija on itse tietyin osin vastuussa siitä, meneekö puheen ajatus perille asti eli vastaanottaako kuulija informaatiota vai ei. Kuulijan tehtävänä on oltava avoin jokaiselle esitykselle sekä antaa mahdollisuus vaikuttua. On oltava niin sanotusti korvat höröllään, ei ainoastaan kuulla esitystä vaan kokea se.

Vain yksi sana riittää esitystä kuunteleville, ja se on tarkkaavaisuus (Ribbling 2005, 20). Kokemukseni mukaan osa kuulijoista kuvainnollisesti sulkee silmänsä ja korvansa eikä edes halua kuunnella, mitä puhujalla on annettavaa. Näin on esimerkiksi, jos aihe ei ole itselle mieleen ja jos mielipiteet ovat vankat jostain asiasta. Syyt voivat olla monenlaiset, mutta ellei ole aidosti vastaanottavalla tavalla kuunnellut puhetta niin miten voi ottaa siihen kantaa. Tämä ei tarkoita sitä, ettei eri mieltä saisi olla. Yksi syy voi olla myös se, ettei puhujan persoona miellytä kuulijaa, mutta tällöin vika on kuulujan asenteissa. Tämän lisäksi kuulija ei saa häiritä muiden katsojakokemusta esimerkiksi juttelemalla jotain muuta ja näin häiritä toisen keskittymistä.

2.4 Retoriikka ja karisma

Termi retoriikka on alun perin kehitetty antiikin Kreikassa, jossa se on tarkoittanut puhumisen taitoa. Myöhemmin merkitys on laajentunut tarkoittamaan kaikenlaista viestintää, jossa pyritään vaikuttavuuteen. (Mustakallio 2014, 7.) Retoriikka nähdään siis keinona vaikuttaa ihmisiin. Retoriikka on tärkeä osa esiintyjän ja kuulijan välisenä yhteytenä. Sen avulla luodaan yhteys ja siltoja esiintyjän ja kokijan välille. (Torkki 2013, 14.) Retoriikka on kykyä havaita esillä olevan asian yhteydessä vaikuttava asia (Aristoteles 2012, 10). Tämän tulkinnan mukaan retoriikkaan liittyy lisäksi kykyä havaita oman toiminnan vaikuttavia elementtejä. Tässä viitataan mitä ilmeisemmin itsereflektioon ja havainnointiin, joka oli yksi päätemoistani työpajoissa.

Retoriikan lajeja on kolme; puhuja, mistä puhutaan ja kenelle puhutaan (Aristoteles 2012, 16). Jo mainittu konteksti ja kokijat eli se, kenelle puhutaan, vaikuttaa myös väistämättä kahteen edelliseen. Puhe-tilanteessa voi jollain lailla erottaa ensimmäisenä mainitut kaksi muuta asiaa; puhujan retoriikka ja se, mistä puhutaan. Itse käytän näistä kahdesta termejä sisältö ja muoto. Toinen esitystilanne voi painottua selkeästi enemmän puheen sisältöön, mutta tässä kuulijat voivat kokea esitystavan huonoksi. Toinen esitystilanne voi taas olla täysin päinvastainen; sisältö on heikko, mutta esittämistapa on ollut kiinnostava. Molemmat olisi saatava tasapainoon.

Ongelmakseni huomasin kuitenkin, että vaikka edellä mainitut muoto ja sisältö ovatkin aika lailla vastakohdat toisilleen, ne myös isosti tukevat toisiaan ja kahtiajakoa näille kahdelle määreelle on mahdollista tehdä. Puheen sisältö voidaan rakentaa muodon tukemiseksi tai kuten ehkä yleisemmin tehdään, muoto rakennetaan sisällön tueksi. Puhetta on kuitenkin mahdollista tehdä, jos toinen näistä seikoista jätetään pois. Täten otin huomioon nämä molemmat asiahaarat niin työpajoissa kuin kirjallisessa työkentelyssä, vaikka pääpainona olikin muoto eli puhujan retoriikka. Puhujan retoriikasta käytän myös termiä esiintymistyyli.

Retoriikkaan liittyy olennaisesti myös jo mainittu karisman käsite. Monesti, kun puhutaan puheen onnistumisesta, perustellaan sitä esiintyjän karismaattisuudella. Mitä karisma sitten oikein on? Karismalle ei ole yhtä oikeaa määritelmää, mutta usein se liitetään jonkin henkilön vetovoimaan. Karisma on itsetuottamusta, mukavuutta. Ihminen on sinut itsensä kanssa. (Lundberg 2004, 128.) Kirjassa Karisma-koodi (Kihlström 2007, 26-27) kerrotaan karisman olevan yhteydessä henkilökohtaiseen säteilyyn. Karisma on yksittäisen ihmisen viehäytys- ja vaikutuskykyä, jota on osin vaikea selittää järjellä (Hinkka 2015, 5). Olen myös kuullut karismasta käytettävän määritelmää; esiintyjä seisoo omilla jaloillaan. Hyvä karisma on hyvää retoriikkaa, ne kulkevat käsi kädessä.

Puheviestinnällä on suuri vaikuttamisen mahdollisuus ja karisma on samalla myös valtaa, jolla voidaan jopa manipuloida ihmisiä (Hinkka 2015, 5). Esiintymisellä voidaan muuttaa maailmaa (Launonen 2017, 19). Monet kuuluisat puheet ovat jääneet elämään vuosikymmeniksi, jopa vuosisadoiksi elämiimme. Kun historiaa katsoo taaksepäin, puheella voi saavuttaa parhaimmillaan ja pahimmillaan hyvin suurta valtaa ihmisissä. Voi jopa sanoa, että karismaattinen puhuja saa yleisön puolelleen mitä tahansa hän sanookaan, ja tämän vuoksi retorisia keinoja ei sovi väheksyä. Karismaattisen esiintyjän vahvuus on se, että sisältö menee paremmin perille (Launonen 2017, 29).

Samaa mieltä on myös Juhana Torkki (2013, 10). Hänen mielestään maailmanhistoriassa on paljon esimerkkejä, siitä minkälaista valtaa puheella on, esimerkeissään hän mainitsee Adolf Hitlerin valtaan nousun sekä Winston Churchillin samaan aikaan tapahtuneet puheet radiossa. Molemmissa oli kyse ihmisiin vaikuttamisesta ja sitä kautta heidän mielipiteidensä ja asennoitumisensa muuttumisesta. Samalla he muuttivat historiaamme merkittävästi. Kirjassa *Valta ja vuorovaikutus* (Routarinne 2007) keskitytään nimenomaan puheen valtaan ja sen käyttöön. Vaikuttamisen ja vallan välillä on kuitenkin suuri ero nimenomaan siinä, että valtaa voidaan käyttää muun muassa pakon kautta, vaikutusvalta ei tee niin. Vaikuttaminen pyrkii vaikutuksiin eikä sillä pyritä lisäämään valtaa, vaan lähinnä esimerkiksi muuttamaan ihmisten käyttäytymistä ei-pakottavasti. (Gjerstad 2015, 8-9.)

3 PUHEVIESTINTÄ PERUSKOULUSSA

Tämä luku käsittelee puheviestinnän opetusta suomalaisessa peruskoulujärjestelmässä. Luvun tarkoitus on myös tutkia sitä, kuinka paljon opetussuunnitelma vaatii opetusta puheviestinnän osalta sekä sitä, kuinka nykyinen opetussuunnitelma eroaa vanhasta, käytöstä poistumassa olevasta opetussuunnitelmasta. Käsittelem aihetta yleisesti, mutta erityisesti 9.-luokkalaisten näkökulmasta, sillä he olivat työpa- jaanikin osallistuva ikäluokka. Lukuun sisältyy myös opettajien teemahaastattelut, joiden tarkoitus on antaa tietoa käytännön toimintaperiaatteista.

3.1 Puheviestinnän osuus peruskoulun opetussuunnitelmassa

Tällä hetkellä suomalaisessa peruskoulussa on käytössä vuonna 2004 hyväksytty peruskoulun opetussuunnitelma. Tilalle astuu porrastaen vuosina 2017-2019 vuonna 2014 eduskunnassa hyväksytty uusi peruskoulun opetussuunnitelma. (Opetushallitus 2017.) Koulutuksen tarkoituksena nähdään tasa-arvon varmistaminen ja laatu sekä oppilaiden kasvun, kehityksen ja oppimisen luonti (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2014). Opetussuunnitelma antaa kokonaisuudessaan kehykset siitä, miten suomalaisessa peruskoulujärjestelmässä opetetaan. Minun tarkoituksena on ottaa selvää tutkimuksessani yleisellä tasolla ja erityisesti äidinkielen tuntien osalta, kuinka puheviestintä on otettu huomioon.

Opetussuunnitelma on niin laaja asiakirja, joten pitkälle meneviä johtopäätöksiä ei voida tehdä, joitain huomiota siitä kuitenkin voidaan todeta. Vaikuttaa omiin silmiini siltä, että opetussuunnitelma on aika tulkinnanvarainen asiakirja. Tämä tarkoittaa sitä, että on hyvin pitkälle opettajasta kiinni, kuinka isoksi osaksi oppitunteja puheviestinnän osuus halutaan nostaa. Tämä on samalla sekä uhka että mahdollisuus. Pahimmillaan tämä tarkoittaa sitä, että puheviestintä voi jäädä hyvinkin pieneen osaan oppitunteja, jos opettajan intressit ovat suuremmat esimerkiksi kirjoittamisen puolella.

Äidinkielen opetussuunnitelman perustehtävää on määritelty seuraavasti. Vanhan opetussuunnitelman mukaan aivan ensimmäisenä perustehtävänä äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa on kiinnostuttaa oppilas kielestä, kirjallisuudesta ja vuorovaikutuksesta. (Opetussuunnitelma 2004.) Uusi opetussuunnitelma puhuu erityisesti kehityksestä.

”Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tehtävänä on kehittää oppilaiden kieli-, vuorovaikutus- ja tekstitaitoja ja ohjata heitä kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista ja tulemaan tietoisiksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä.” (Opetussuunnitelma 2014.)

Tämä on sinällään mielenkiintoista, sillä olen vahvasti sitä mieltä, että uusi opetussuunnitelma viestii paremmin äidinkielen tavoitteista puheviestinnän osalta. Ensimmäiset ja usein tärkeimmiksi katsotut lauseet viestivät siitä, että oppilaita halutaan kehittää ja ohjata, ei vain kiinnostuttaa. Tämä antaa hyvän kehyksen opettajalle, jota kohti mennä. Opettajan rooli on nimittäin hyvin tärkeä erityisesti juuri oppilaan kehittäjänä. Opetussuunnitelman mukaan opettajilta vaaditaan siis nykyisin enemmän vastuuta oppilaiden kehittämisessä ja osaamisessa, mikä on hyvä asia.

Draaman opetusta on korostettu uudessa opetussuunnitelmassa äidinkielen tuntien osalta. Draama on ilmaisullista toimintaa, joka syntyy roolin ja fiktion maailmaan astuessa (Korhonen & Östern 2001, 21). Opetuksen tarkoitus on tutustuttaa moniin kulttuurisisältöihin, joita ovat muun muassa draama, teatteri- ja puhe- ja viestintäkulttuurit. Opetussuunnitelmassa mainitaan, että oppiaineen toiminnallista, kokemuksellista, elämyksellistä ja esteettistä luonnetta vahvistetaan draaman avulla. Tarkoituksena on tutustua teatteriin taidemuotona ja teatteri-ilmaisun keinoihin draaman toimintamuotojen avulla. Tunteilla harjoitellaan valmisteltujen puhe-esitysten pitämistä sekä havainnollistamista. (Opetussuunnitelma 2014.)

Vanhassa opetussuunnitelmassa sanaa draama ei esiinny lainkaan, joka on hyvin mielenkiintoista. Draaman maailman hyödyntäminen on hyvä asia, sillä esimerkiksi rooliajattelun kautta voidaan alentaa kynnystä mennä toisten eteen ja näin ollen sitä voidaan käyttää hyödyksi kohdennetusti juuri puheviestintää opettaessa. Tavallaan draamaharjoitteiden takaa voidaan käsitellä muutoin vaikeilta tuntuvia opetettavia asioita. Draama tarjoaa hyvät työkalut puheviestintään sen kummemmin korostamatta aiemmin tarkoin määriteltyjä tavoitteita.

Palautteen saaminen suoraan opettajalta sekä oman suorittamisen reflektointi on muuttunut hyvin paljon. Uusi opetussuunnitelma kertoo oppimisen arvioinnin olevan samaan aikaan monipuolisesti ohjaavaa sekä kannustavaa. Suoriutumisesta suhteissa tavoitteisiin ja oppimisen edistyksestä annetaan nykyään säännöllisesti palautetta. Vuorovaikutustaitojen ja tekstien tuottamistaitojen osalta opetussuunnitelma kertoo sen kehittämiseksi annettavan yksilöllistä ohjausta ja palautetta. Myös vertaisarviointi ja havainnointi omasta ja muiden suorittamisesta on nostettu entistä suurempaan osaan. (Opetussuunnitelma 2014.) Tässä on mielestäni menty oikeaan suuntaan. On äärimmäisen tärkeää, että palautteen antoon

keskitytään entistäkin tarkemmin tulevaisuudessa, jotta oppilas saa välineet tunnistaa omat kehittämis-kohteensa ja vahvuutensa.

3.2 Miten puheviestintää opetetaan peruskoulussa?

Ainestooni halusin saada teorian pohjaksi myös kokemusta käytännön tekijöiltä. Haastattelin kahden työpajaryhmäni äidinkielenopettajia. Haastattelut toteutin teemahaastattelutyylisesti aiheen teemojen pohjalta. Teemahaastattelu on välimuoto avoimesta- ja lomakehaastattelusta. Sen tyypillisiä piirteitä on se, että kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat, vaikka aihepiirit ovat selkeästi tiedossa. (Hirsjärvi ym. 2009, 208.) Ensimmäinen äidinkielen opettaja, jota kutsun opettaja X tässä opinnäytetyössäni, on toiminut äidinkielen opettajana 27 vuotta. Toinen opettaja, jota kutsun nimellä opettaja Y, on toiminut opettajan virassa 28 vuotta, joten heillä molemmilla on pitkä työkokemus. Kysymykset olin valinnut kahden näkökulman kannalta sekä keskustelimme aiheesta yleensä. Toisaalta halusin tutkia sitä, miten he kokevat opetussuunnitelman antamat viitekehykset, mutta tärkeämpänä koin kuitenkin sen, kuinka puheviestintä näkyy käytännössä heidän työskentelyssään oppitunneilla.

Käytännössä puheviestinnän opetus äidinkielen tunneilla opettajien mukaan tarkoittaa laaja-alaista puheviestinnän eri osa-alueiden harjoittelemista. Yläkoululla edetään vaihe-vaiheelta kohti haasteellisempia tehtäviä, osin varmasti myös sen vuoksi että lähtötaso ei tiedetä. (Teemahaastattelu X 2017.) Opettaja Y (Teemahaastattelu Y 2017) kertoo, että useasti äidinkielen tunneilla tehdään puheviestintään liittyviä harjoitteita sen enempää korostamatta, että ne nimenomaan kohdistuvat puheviestinnän alle, vaan ne nähdään kuuluvan laajasti äidinkieleen.

Seitsemännellä luokalla aloitetaan mahdollisimman matalalta kynnykseltä, esimerkiksi lyhyitä selostuksia saa pitää omalta paikalta. Muun luokan täytyy keskittyä kuuntelemaan muiden puheenvuoroja eli myös vastavuoroisuus nähdään tärkeänä elementtinä. Vähitellen kun ollaan tutustuttu toisiin ja ryhmäytyminen on tapahtunut, oppilaat siirtyvät puhumaan siten, että he näkevät toistensa kasvot. Ryhmäharjoitteet nähdään myös hyvinä ja kehittävinä. Muutaman hengen ryhmässä arimmatkin useimmiten uskaltavat puhumaan. (Teemahaastattelu Y 2017.) Seitsemännen luokan keväällä oppilaat pitävät esitelmän itse valitsemastaan aiheesta. Kahdeksannella luokalla pidetään niin sanottu vaikuttava puheenvuoro, jossa on tarkoitus vaikuttaa katsojien mielipiteisiin. Aiheen oppilaat saavat valita itse. Yhdeksännellä oppilaat ovat vuorollaan esitelleet kirjailijan. Tähän sopii opettajan mukaan hyvin vertaisarviointi, sillä palautteen antoon on kolmen vuoden aikana totuttu. (Teemahaastattelu Y 2017.)

Molemmat opettajat pitävät puheviestinnän opetusta tärkeänä. Heidän puheensa kertovat kuitenkin sen opetuksen haasteellisuudesta ja ennakkoluuloista oppilaiden keskuudessa, joka vaikuttaa paljon opettamiseen. Heidän mielestään esimerkiksi palautteen anto voi olla joskus haastavaa. Opettaja Y perustelee tämän sillä, että puhetilanteen arviointi kohdistuu suoraan henkilön persoonallisuuteen. Heidän molempien mielestä on edettävä kannustavalla asenteella eteenpäin pieni askel kerrallaan. (Teemahaastattelut X & Y 2017.) Itse koin palautteenantotilanteet hyvin samanlaisiksi ohjatessani työpajoja, mutta palaan siihen luvussa 4.3 kertoessani työpajoista syntyneistä ajatuksista.

Vuosien myötä alakoulusta tulevat oppilaat ovat kehittyneet esiintymisessä. Lähes kaikki ovat tottuneita siihen, että asioita ja mielipiteitä esitetään ääneen muulle porukalle. Joukossa on kuitenkin edelleen niitä, jotka eivät uskalla esiintyä muiden edessä. (Teemahaastattelu Y 2017.) Samaa mieltä on myös toinen opettaja, joka kertoo, että osa suorittaa vain kirjallisesti esitelmiä voimakkaan esiintymispelon vuoksi (Teemahaastattelu X 2017). Mielenkiintoista, sillä omana kouluaikanani en nähnyt kenenkään pitävän esitelmää kirjallisena, enkä ollut tällaisesta mahdollisuudesta edes tietoinen. Mielestäni tuntuu aika erikoiselta tällainen käytäntö. Ovatkohan oppilaat saaneet näissä tapauksissa riittäviä valmiuksia esiintymisjännityksen haltuun ottamisen kanssa? Onko heille annettu riittävästi kannustavaa palautetta?

Kysyessäni sitä, tukeeko opetussuunnitelma puheviestinnän opetusta, on vastaus yksimielinen; kyllä tukee. Heidän mielestään ihan perinteisten esitelmien tilalle on nostettu monipuolisemmin erilaisia esiintymistilanteita luovista tilanteista, kuten pantomiimeista ja näytelmistä, virallisempiin puhetilanteisiin, neuvottelu- ja väittelytaitoihin. Puhetaidot kulkevat kursseissa rinnan kirjoitustaitojen kanssa. Puheviestintä on heidän molempien mukaan korostunut entisestään jokaisen opetussuunnitelman kohdalla, kuten myös näiden kahden viimeisenkin kohdalla. (Teemahaastattelut X & Y 2017.)

Tuleva, uusi opetussuunnitelma eroaa heidän mukaansa puheviestinnän osalta siinä kohtaa erityisesti, että puheviestintä lisääntyy monissa muissa aineissa ja esimerkiksi esitelmien pidon osuus on suurempi kuin aiemmin (Teemahaastattelut X & Y 2017). Tässä kohtaa omasta mielestäni korostuu palautteen antaminen. Lisääntykö vain esitelmien pito ja palautteen anto jää esimerkiksi biologian opettajalle, jolla ei ole samalaista kykyä tai näkemystä antaa palautetta? Onko mitään järkeä lisätä puheviestintätilanteita pelkästään, ellei keskitytä nimenomaan siihen mitä puheviestintätilanteissa tapahtuu?

Esityksen toinen puoli eli katsojana oleminen on yksi osa puheviestintätilannetta. He molemmat kokivat asian hyvin olennaiseksi osaksi puheviestinnän koulutusta, koska puheviestintä on ennen kaikkea vuorovaikutusta. Tätä taitoa on harjoiteltu tunneilla muun muassa vertaispalautteen antamisella, joka on tullut uuden opetussuunnitelman mukana. Katsojana olemisena on korostettu sitä, että kenellekään ei

saa ilveillä tai huudella eikä mollata toisen oppilaan persoonaa, vaan pitää kuunnella mitä toisella on sanottavaa. (Teemahaastattelu X 2017.) Opettaja Y (Teemahaastattelu Y 2017) on sitä mieltä, että vastavuoroisuutta eli kokijana olemista tulee harjoitella ihan yhtä lailla kuin puheen pitäjänä olemista, koska se on yhtä tärkeää. Vastavuoroisuus ja vuorovaikutuksen syntyminen on itsestänikin erittäin validi asi-anhaara ja se nostettiin useaan kertaan esille haastatteluissani.

4 TYÖPAJAT

Tässä luvussa käsittelen opinnäytetyöni käytännön osuutta, joka ajoittui keväälle 2017. Aion nostaa esille työpajoissa syntyneitä tärkeimpiä kokemuksia ja tapahtumia. Hyödynnän omaa oppimispäiväkirjaani, jota kirjoitin jokaisen työpajakerran jälkeen. Koostamani aineisto, joka sisälsi muun muassa oppilaiden alkukyselyn ja lopussa kerätyn palautteen jokaiselta pajaan osallistujalta näyttelee isoa roolia. Opinnäytetyöni käytännön osuuden suoritin Jämsässä Paunun yläkoulussa kahdelle eri 9-luokalle, jossa ohjasin puheviestintään liittyviä työpajoja. Oppilaita molemmilla luokilla oli noin 20 henkilöä. Paunun koulu on Jämsän keskusta-alueella toimiva n. 400 oppilaan yläkoulu (Jämsän kaupunki 2017). Puheviestinnän työpajoja oli kokonaisuudessaan kolme puolentoista tunnin kertaa kahdelle eri luokalle. Työpajat järjestettiin jokaisella kerralla Teatteriyhdistys Tenhon tilassa Jämsän keskustassa yhdellä viikolla koulupäivien aikana.

4.1 Työpajojen sisällöt ja erityispiirteet

Työpajaa suunnitellessani koin tärkeäksi jo alkuvaiheessa, että tila jossa työpajat tullaan järjestämään, on koulun alueen ulkopuolella. Tämä sen vuoksi, sillä koulurakennuksen osa voi kokea ahdistavaksi ja näin ollen huoneteatterityyppinen tila soveltui siihen vallan mainiosti. Päästiin koulun seinien sisältä ulos. Toinen tärkeä asia oli, että opettajille oli puhepajoihin pääsy kielletty, he saivat ainoastaan seurata ensimmäisen kerran ensimmäisen harjoitteen. Koin, että opettajan läsnäololla voi olla negatiivisia vaikutuksia oppilaiden rohkeuteen ja rentouteen suoriutua annetuista tehtävistä.

Työpajani metodit koostuivat hyvin paljon toiminnallisista draamaharjoitteista, sillä mielsin ne hyödyllisiksi heittäytymiskyvyn ja esiintymisen kannalta. Ajatukseni oli hyödyntää teatteri-ilmaisu ohjaaja-opinnoissani saamia vinkkejä ja tehdä sellaisia harjoitteita, jotka tukevat työpajani teemaa. Tarkoitukseni oli tehdä mahdollisimman paljon harjoitteita, joissa ollaan alttiina toisten edessä, yksin tai ryhmässä. Ensimmäinen harjoite liittyikin vain katseen kohteena olemiseen. Jokaisen oli tarkoitus ainoastaan olla muiden katseiden alla 45 sekuntia. Tämä toimi molempien ryhmien kohdalla hyvin jäänrikkijana ja aiheesta saatiin paljon puhetta ja erilaisia näkökantoja.

Puheviestijänä tarkoitus on ottaa kaikki hyöty teoriasta, jota pystyy oppimaan. Tarkoitus on kuitenkin sisällyttää teoriasta opittuja tekniikoita omaan toimintaan puheviestintätilanteissa, eikä unohtaa omaa

persoonaa, vaan tuoda sitä vahvasti näkyviin (Valonen 2004, 35). Nimenomaan tätä seikkaa yritin te-roittaa osallistujille, koska koen että moni näkee asian aivan päinvastaisena. Moni saattaa nähdä, että hyväksi puheviestijäksi tulemisessa on valmiina jonkinlainen muotti. Toisena harjoitteena pidin ns. his-sipuheen. Hissipuheen tarkoituksena on esitellä itsensä improvisoidusti mahdollisimman kattavasti mi-nuutin ajan. Hissipuhe on laajasti käytössä oleva työkalu muun muassa tradenomiopiskelijoille, ja Tra-denomiliitto suositteleeikin työnhakua tehdessä harjoitella hissipuheen, jossa esittelet itsesi ja osaamisesi mahdollisimman kattavasti (Tradenomiliitto 2018).

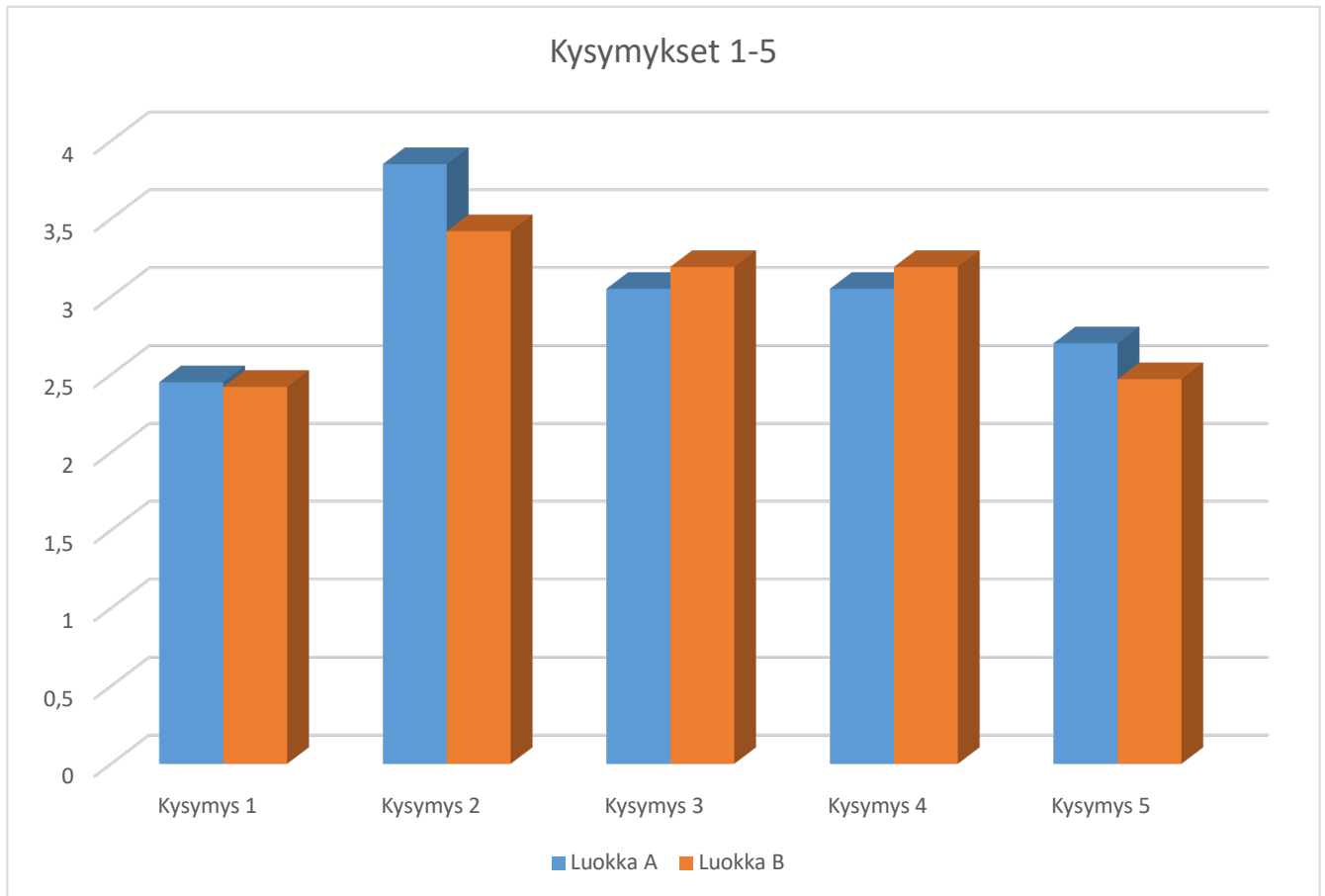
Draamapainoiset harjoitteet, joita ohjasin, tuntuivat olevan tarpeen. Roolin kautta oli selkeästi helpom-paa pitää puhetta tai olla muiden edessä. Esimerkiksi pantomiimi-tyyppinen Alias-harjoite, jossa oli tar-koitus esittää pareittain annettuja lauseita muiden arvatessa, toimi hyvin. Tämä samalla rentoutti työpa-jaan osallistuneita ja lisäsi yhteisöllisyyden tunnetta. Näiden tueksi pidin myös luennonomaisesti teoriaa, joissa tarkasteltiin julkisuudesta tuttujen puheviestijöiden toimintaa. Yleisesti annoin tehtäväksi havain-nointiin liittyviä asioita omasta ja muiden suorittamisesta sekä korostin sitä, ettei ole vain yhtä oikeaa tapaa saada aikaan hyvää puhetta. Esimerkiksi koko pajojen viimeisenä tehtävänä oli pitää noin 2 mi-nuutin puhe omasta valitsemastaan aiheesta. Tehtäväksi annoin tähän puhujan parille havainnoida, mitä tapahtuu puhujan puheen aikana. Juuri niitä asioita, mitä asioita olimme työpajassa käsitelleet. Tarkoitus ei ollut kirjoittaa ”palautepaperiin” siis ollenkaan sanoja ”hyvä” tai ”huono”. Sen sijaan selkeitä fyysisiä havaintoja puhujan olemisen tilasta, esimerkiksi ”kädet liikkuvat edestakaisin” ja ”et kertaakaan katso-nut minua” tai ”tuijotit monesti kattoon” jne. Samanlaista konkretiaan perustuvaa palautetta olin itse antanut muissa harjoitteissa.

Tarkoitus oli opettajana antaa mahdollisimman paljon positiivista ja kannustavaa palautetta. Vastapai-noksi jokainen tulisi saamaan kehittämisehdotuksia. Toisin sanoen kehittämiskohteet ja vahvuudet tuo-tiin näkyviksi, jotta niitä voitaisiin enemmän käsitellä ja kiinnittää huomiota niihin jatkossa. Palautteissa henkilön persoonaa ei noteerattu, vaan huomioita tehtiin ainoastaan esitystilanteessa tapahtuvasta käyt-täytymisestä. Tavoite oli rakentaa mahdollisimman hyviä vuorovaikutustilanteita. Erityisesti painotin ohjeissani osallistujille erityisesti katse- ja yleisökontaktin tärkeyttä.

4.2 Kyselyn tulokset

Laadin tutkimusta varten alkukyselyn ja työpajojen jälkeen keräsin vapaamuotoista palautetta. Alkuky-sely sisälsi kaikkiaan 11 väitettä, joihin vastattiin ympyröimällä numero 1-5. Numero 1 tarkoitti, että

vastaaja on täysin eri mieltä väitteen kanssa. Numeron 5 laittaneet olivat sen sijaan täysin samaa mieltä väitteen kanssa. Viimeiseen väitteeseen vastattiin sanallisesti. Jokainen vastasi lomakkeeseen henkilökohtaisesti työpajaan tullessaan. Väitteet koskivat kokemuksia puheviestintätilanteista sekä niistä saadusta palautteesta. Olen laskenut jokaiselle kysymykselle keskiarvon, jotta niistä tulevia tuloksia olisi helpompi tarkastella. Sininen palkki kuvaa A-ryhmän vastauksia ja punainen palkki B-ryhmän vastauksia.

KUVIO 1 Alkukyselyn tulokset, kysymykset 1-5

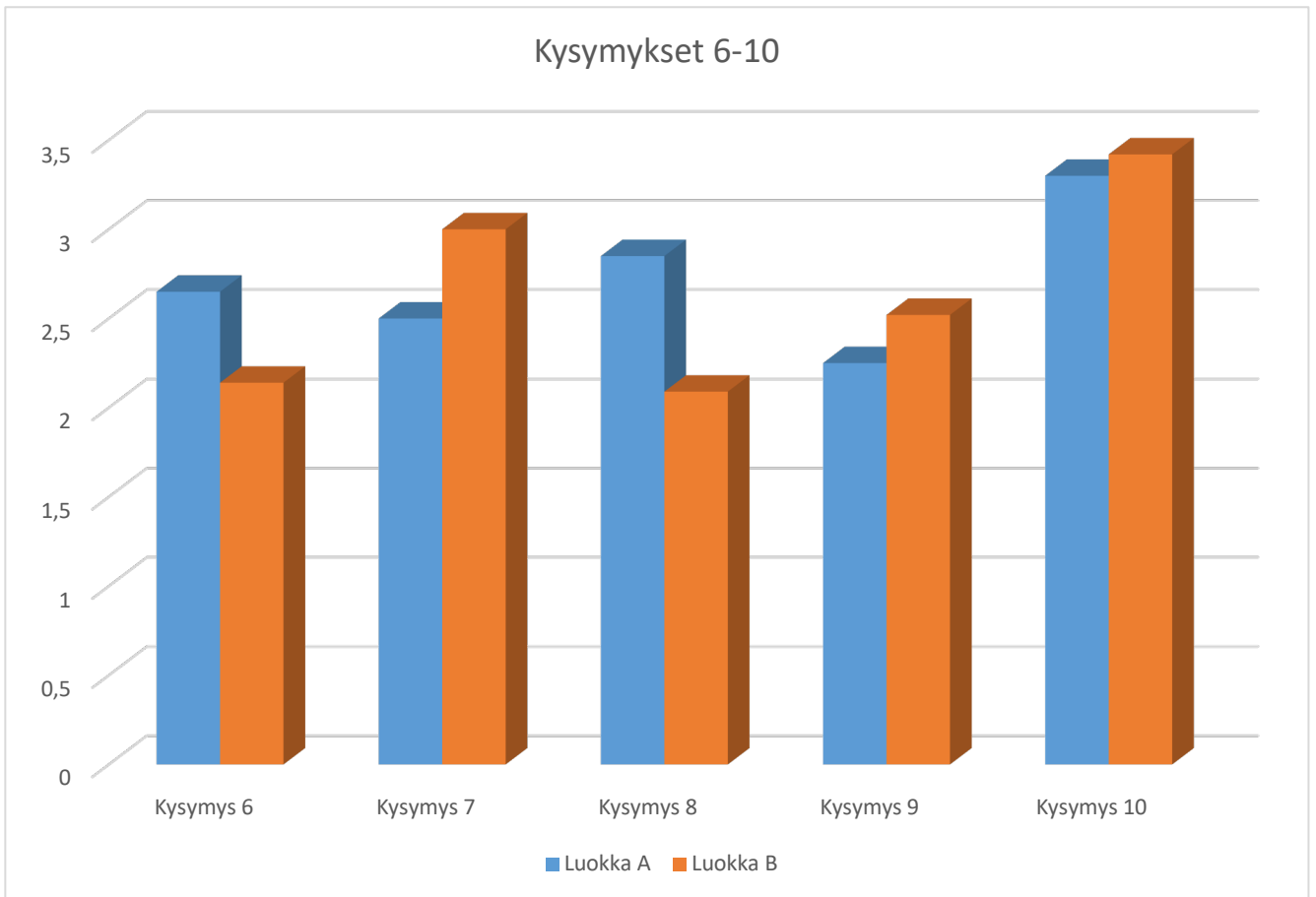
Kysymys 1 Nautin puheen tai esitelmän pitämisestä

Kysymys 2 Minua jännittää puhe-tai esitelmätilanne

Kysymys 3 On tärkeää pitää puheita ja esittää esitelmiä

Kysymys 4 Olen saanut ohjeistusta toimintaani puheviestintätilanteissa peruskoulussa (esim. äidinkielen tunneilla)

Kysymys 5 Olen hyvä pitämään puhetta

KUVIO 2 Alkukyselyn tulokset, kysymykset 6-10

Kysymys 6 En osallistu esitelmän esittelyyn vaan annan muille vastuun

Kysymys 7 Hyvässä puheessa sisältö (se mitä esitetään) on tärkeämpää kuin esittämistyyli (se miten esitetään)

Kysymys 8 Työpaja on minulle yhdentekevä

Kysymys 9 En ole saanut palautetta muuta kuin sisällöstä (esim. kattavasti käsitelty aihetta jne.)

Kysymys 10 Tarvitsisin enemmän harjoitusta esimerkiksi esitelmien pitämiseen

Poimin seuraavaksi muutamia vastauksista esiin nousseita havaintoja. Esimerkiksi kysymyksessä 2 molemmilla ryhmillä kaikkein suurin keskiarvo, joka tarkoittaa, että he olivat tämän väitteen kanssa eniten samaa mieltä. Vastausten mukaan esiintymistilanne jännittää suurinta osaa osallistujista. Esimerkiksi A

ryhmän keskiarvo nousi todella lähelle neljää ja kysymyksessä kukaan ei ollut laittanut vastauslomakkeeseensa numeroa 1 (ei jännitä yhtään) kummassakaan ryhmässä. Myös B ryhmän keskiarvo kertoo omaa kieltään. Jännitys tietysti näkyi myös jokaisen osallistujan kohdalla harjoitteissa.

Kysymys 5 käsitteli omaa käsitystä puheen pitämisestä. Keskiarvot olivat matalat väitteessä: olen hyvä pitämään puhetta. Uskoisinkin tämän johtuvan siitä, että hyvin moni katsoo liian kriittisesti omaa toimintaansa puhetilanteessa. Pieni jännitys esimerkiksi nähdään suurempana ongelmana kuin se todellisuudessa olisi. Tämän lisäksi verrataan omaa suorittamista muihin liikaa. Sen sijaan vastuunottamisessa hajonta oli suurta. Vaikka suurin osa koki, että myös he itse osallistuvat ahkerasti esitelmän esittelyyn, osa vastauksista kohosi jopa numeroon 5 saakka, joka tarkoittaa jääväämistä itsensä pois esitelmän esittelystä. Itse muistan kouluajoilta aika monta esimerkkiä siitä, kuinka monta kertaa jouduin itse esittämään melkein koko esitelmän, kun muut eivät halunneet ottaa vastuuta. Tilanne oli hyvin tasainen myös ”puheen sisältö nähdään tärkeämpänä kuin esittämistyylillä”-väitteessä. Tämä tarkoittaa sitä, että tyyli ja sisältö nähdään yhtä tärkeänä.

Esittäessäni väitteen 9, ”en ole saanut palautetta muuta kuin sisällöstä”, jäivät keskiarvot alhaisimmilleen koko väitesarjassa. Siinä numeroilla 1-4 oli kuitenkin kovin tasaisesti vastauksia molemmissa ryhmissä. Numeroa 5 ei laittanut kukaan. Tämä kielii siitä, että palautetta saadaan jo nyt, mutta ei välttämättä kuitenkaan tarpeeksi. Tämän väitteen vastaukset yllättivät omat ennakkoluuloni asian suhteen, sillä minulla on täysin päin vastainen kokemus, johon palaan luvussa 5.1. Harjoittelun tärkeyden koki iso osa osallistujilla vastaamalla väitteeseen isolla numerolla.

Viimeinen kysymys oli vapaamuotoinen, johon sai jokainen vastata kirjallisesti omin sanoin. Kysymys koski sitä, että mitä on jäänyt mieleen peruskoulun puheviestintätilanteista. Ensimmäisellä (A)-luokalla isoksi teemaksi nousi esiintymisjännitykseen liittyvät asiat. Melkein jokainen oli laittanut lomakkeeseen, että puheviestintätilanteista mieleen on jäänyt nimenomaan jännitys. Tämä ei sinänsä ihmetytä, sillä jo aikaisempi kysymys samasta aiheesta annosti esiintymisjännityksen isoksi haasteeksi. Toisekseen he olivat kokeneet palautteenantotilanteen tärkeänä.

Jännittävää oli huomata, kuinka eri lailla toinen (B)-luokka oli vastannut, vaikka kysymys oli täysin sama. Toinen luokka keskittyi erityisesti puheteknisiin asioihin, joten voi kuvitella, että heille on enemmän painotettu niitä asioita äidinkielen tunneillaan. Heidän vastauksissaan korostettiin äänen kuuluvuutta ja artikulaatiota sekä yleisökontaktia. Tämä vahvistaa epäilyni siitä, että on suhteellisen paljon opettajasta kiinni, kuinka asioita opetetaan. Jännitys ja palautteenantotilanteet olivat jääneet selkeästi vähemmälle, mikä oli sinällään erikoista, koska jännitys oli saanut korkean pistemäärän aiemmin.

4.3 Omat kokemukset ohjaajana

Olin hyvin valmistautunut työpajoihin. Olin ahminut alan kirjallisuutta teoriapohjaksi sekä valmistellut teoriaa tukevia harjoitteita, jotka soveltuvat näin lyhyeen aikaan. Minulla oli vahva luottamus omaan ammattitaitooni. En huomannut itsessäni pelkoa tarttua melko vaikeaan opetettavaan aiheeseen, mutta olin aistivini itsessäni sopivaa varovaisuutta. Itse koen, että puhetilanteessa laitetaan oma persoona kaikkien eteen arvotettavaksi, eikä ole mahdollisuutta päästä vaikkapa teatterin tavoin roolin taakse piiloon. Tämän vuoksi opettajana toimivan täytyy edetä kannustavalla asenteella eteenpäin, ettei oppilas koe olevansa heikko tai huono. Korostin, että absoluuttisen oikein tai väärin ei voi toimia, koska on vain erilaisia mielipiteitä. Painotin omien vahvuuksien korostamista, ja että oma persoona saa tulla rohkeasti esille.

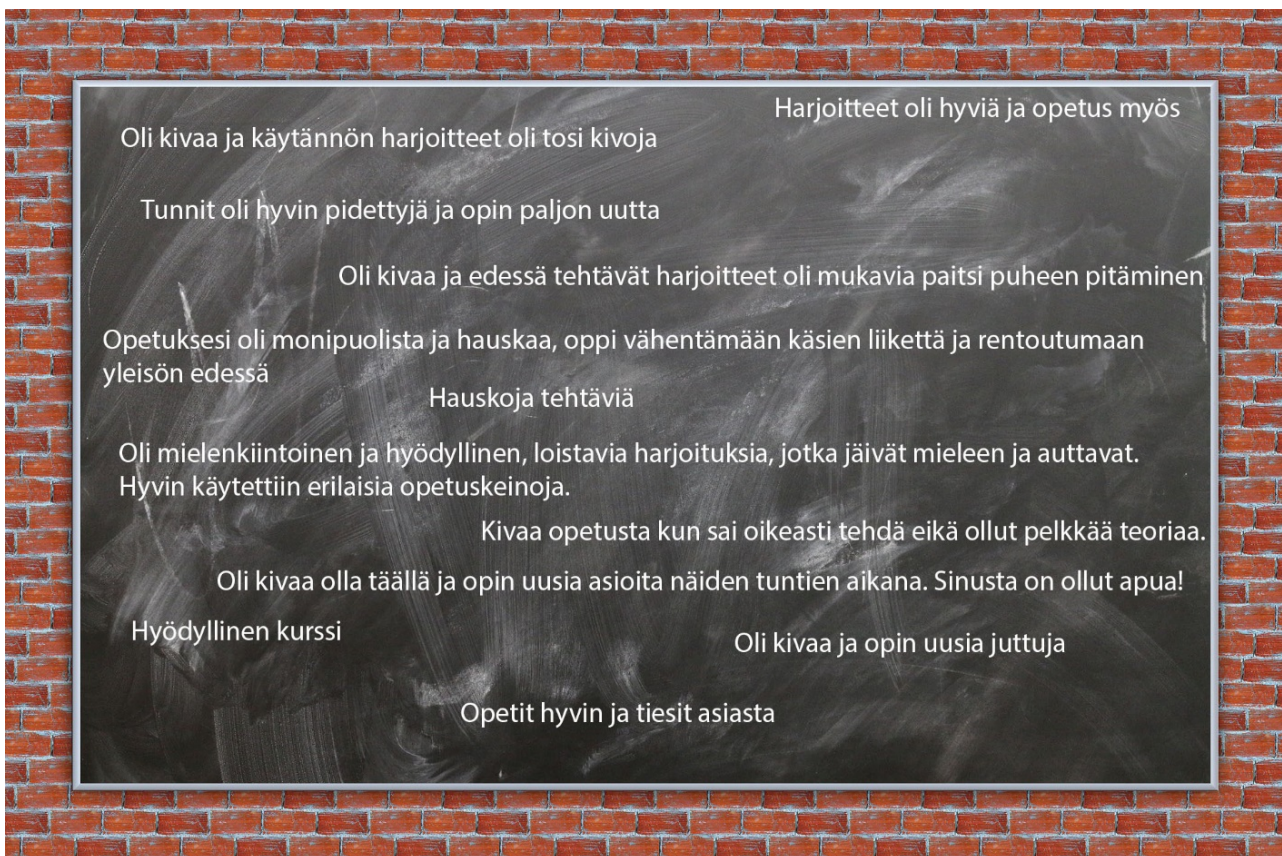
Huomaan itsessäni vaikeuksia kiinnittää huomiota puheteknisiin asioihin katsoessani nuorten pitämiä puheita (Oppimispäiväkirja 2017). Yksilöity palautteeni, jota annoin, lipsahti helposti sisällöllisiin seikkoihin esimerkiksi kehuessani aihetta tai sisällön jäsentämistä. Tosin täytyy myös muistaa, että sekin liittyy osaltaan puheteknisiin seikkoihin. Kehityin kuitenkin pajojen aikana itsekkin ja toisen ryhmän kanssa oli helpompi lähteä antamaan palautetta esitystapaan liittyen ja henkilön olemisen tapaan esitystilanteessa. Palautteessani pyrin keskittymään puhujan vahvuuksiin puhetilanteissa, mutta annoin myös kehittäväää palautetta, siitä mihin kannattaa kiinnittää huomiota seuraavalla kerralla. Konkretia koostui itsellenikin: kerron mitä minä näen ja koen, jonka linkitän vahvasti myös teatteriohjaukseen. (Oppimispäiväkirja 2017.) Osallistujat kokivat tämän tärkeäksi keskusteluista päätellen. Heistä myös huomasi, kuinka kannustava asenne sai heidän suorituksensa paranemaan paljon. Myös oppilaiden itsensä mukaan myös esiintyjän karismaattisuus nousi pintaan.

Oma kokemukseni on, että puheviestintätilanteet koulussa koetaan ikäviksi ensinnäkin siksi, koska niitä ei ole riittävästi. Tämän takia harjoitteluun ei saada toistoa. Toisekseen suorituksesta ei saada riittävästi palautetta. Esiintymiseen liittyviä asioita voi lukea mielin määrin esimerkiksi alan kirjallisuudesta, mutta vasta sen jälkeen alkaa itse työ: puhetaidon hiominen käytännössä (Lammi 2015, 146). Tämän vuoksi otin tarkoituksellani työpajaani mahdollisimman paljon esilläoloon ja puheen pitämiseen liittyviä harjoitteita. Huomasin ilokseni jo näiden työpajojen aikana sen positiivisen kehityssuunnan, mihin päin oltaisiin menossa, jos pääsisimme jatkamaan pidempään harjoituksia.

Ehkä suurin yksittäinen seikka, jonka työpajojen nuorten puheissa panin merkille, oli kontrollin puute omasta tekemisestä. Monessa tapauksessa sisältö oli varsin hyvä, mutta se hukkuu esitystyylin alle, koska

esimerkiksi esiintyjän liikekieli ei ollut kontrollissa. Onnistu kouluttajana -kirjassa kerrotaan muun muassa liikkumisen, äänenkäytön ja ulkoisen olemuksen vaikuttavan habitukseen. Kirjassa annetaan suuri merkitys näille ja niiden hallinnalla uskotaan olevan merkitystä lopputuloksen onnistumiseen. (Valvio & Parviainen 2013, 43.) Kirjassa puhutaan hallinnasta, mutta itse puhun mieluummin tarkkailusta, jonka avulla voidaan synnyttää hallintaa. Uskon vahvasti kontrollin puutteen johtuvan monessa suhteessa jännityksestä, sillä jännittäessä ihminen usein tekee huomaamattaan ylimääräisiä liikkeitä tai tekoja. Tätä on mahdollista kontrolloida, jos tiedostetaan ensin ongelmakohdat. Kontrollin puuttuessa yleisö saattaa jännittää esiintyjän puolesta, joka ei ole tavoiteltavaa.

Nuoret jännittivät sitä vähemmän, mitä pidemmällä olimme työpajoissa ja sitä kautta he rentoutuivat esitystilanteessa. Tämä avasi heitä enemmän yleisökontaktille ja toiminta oli enemmän kontrollissa kuin aikaisemmin. Yksinkertaisesti heidän koko ilmaisunsa oli avoimempaa kuin koskaan ennen. Alla oleva kuva on kooste suorittamastani loppukyselystä, jossa kysyttiin mielipidettä työpajoista.

KUVA1 Palaute työpajoista (Loppupalaute 2017)

5 KOONTI JA YHTEENVETO

Viimeinen lukuni käsittelee sitä, kuinka puheviestinnän opetus saataisiin nykyistä näkyvämpään osaan peruskoulun äidinkielen opetuksessa. Millaisia valmiuksia teatteri-ilmaisun ohjaajalla olisi puheviestinnän opettajana? Samalla herättelen ajatuksia siitä, kuinka olisi mahdollista saada puheviestinnän esitystilanteista mukavia tilanteita sekä opettajille entistä monipuolisempia menetelmiä puheviestinnän opetukseen.

5.1 Työpajoista syntyneet johtopäätökset

Ensimmäiseksi, työpajoista saatujen tulosten perusteella täytyy todeta, että teatteri-ilmaisun ohjaaja voi ammattitaidollaan saada ihmisille esiintymisen iloa. Iloa ja nautintoa, jota hyvin harva nykyaikana saavuttaa esiintyessään. Olisi hyvä aikaan saada tunne, että muiden eteen olisi kiva mennä, ja että nautinto on kuin onkin mahdollista saavuttaa jo ennen esitystä ja esityksen aikana.

Entä sitten mihin mainittu esiintymisilo katoaa jossain vaiheessa, kun ikää tulee enemmän? (Lundberg 2004, 30-31). Tämä on siinä mielessä mielenkiintoinen ja tärkeä kysymys, koska pienet lapsethan ovat esiintyjä jokainen, kerrotaan kirjassa Iloa esiintymiseen. Poikkeuksia lukuun ottamatta jokainen pieni lapsi uskaltaa heittäytyä muiden eteen ja esiintyä. Jossain ikävaiheessa esiintyminen alkaa monesta tuntuu pakkopullalta. Tämä johtuu lisääntyvästä itsetietoudesta ja lapsena koettu innostuneisuus liitetään mielikuvina levottomuudeksi sekä se korvautuu erilaisilla opituilla reagointimalleilla. (Arjas 2002, 18.)

Jossain vaiheessa kehitystä lapsen valtaa esiintymisarkuus ja se saattaa jatkua koko loppuelämän. Tämä näkyy erityisesti peruskoulun yläkoulussa, jossa monesti esiintymistilanteet koetaan tyhminä tai vastenmielisinä, koska ikä ja kehitysvaihe on haaste. Mistä tällainen voi johtua? Voiko ilon esiintyä löytää myöhemmin kuka tahansa riippumatta menneisyyden huonoista kokemuksista? Esiintymisestä saatu ilo nähdään ravitsevan puhujan mieltä ja tuovan monessa suhteessa esiintyjälle ylimääräistä säteilyä (Kihlström 2007, 46-47). Esiintymisestä saatu nautinto nähdään siis olevan yhteydessä henkilökohtaiseen säteilyyn eli karismaan. Säteilevät ihmiset vetävät toisia puoleensa, vai kuinka? Kokemukseni mukaan laadukkaan puheviestinnän opetuksen avulla päästään säteilemään onnistumisen ja ilon säteitä.

Puheviestintätilanteita tulee eteen meille jokaiselle. Tulevaisuudessa esiintymisen merkitys tulee kasvamaan. Tutkimuksista, joissa kysytty nuorten urahaaveita, on selvinnyt muun muassa lisääntynyt halu

esiintyä tai olla esillä (Launonen 2017, 15). Tätä vasten peilaten on mielenkiintoista, koska yleisesti ottaen kuitenkin väheksytään puheviestinnän merkitystä. Yleinen ajatus on, että sitä ei voi harjoitella vaan se on luontainen ominaisuus ja vain lahjakkaat voivat pitää vaikuttavia puheita. Näin ei kuitenkaan ole, sillä puhetaito on taito, kuten esimerkiksi jääkiekon pelaaminen.

Väitän, että puheviestintätilanteet esitysmuodossa helpottavat myös tavallisissa sosiaalisissa tilanteissa, jossa kommunikoimme toistemme kanssa. Myös siinä tarvitaan mainittua jo kuuntelemisen kykyä. Näin ollen hyödyt kantautuvat käytännön työelämään ja ihmissuhteisiin asti. Lisäksi hyviä viestintätaitoja tarvitaan muun muassa työnhaussa, jotta hakija osaa tuoda oman osaamisensa tarpeeksi hyvin esille. Tähän tähtäävä hissipuhe, joka oli osana työpajaani, toimii hyvänä harjoitteena. Yleisesti teatteri-ilmaisun ohjaajalla on kyky hyödyntää laajasti draaman keinoja puheviestinnän opetuksessa, jota uusi ope-
tussuunnitelma myös ajaa takaa.

Työpajoissa korostin esimerkiksi juuri sitä, kuinka suuri harjoittelun merkitys on puhetilanteissa. Useat ammattilaiset, jotka saavat elantonsa yleisölle ja kameralle esiintymisestä, eivät edes uneksi improvisoimisesta, päinvastoin. He kaikki päättävät hyvissä ajoin etukäteen, mitä aikovat sanoa (McGowan 2015, 40). Asiasta täytyy olla perillä, toisin sanoen tietotaitoa täytyy olla tarpeeksi, ja on etukäteen tiedettävä, millä tyyllillä puhe-esityksensä esittää. Täten esityksestä tulee niin tekijänsä näköinen kuin ammattimaisen kuuloinen. Teatteri-ilmaisun ohjaaja voi vahvalla ammattitaidollaan ohjata oikeaan suuntaan puheviestintätilanteissa. Erityisen tärkeäksi puheviestinnän opetus nousee, jos henkilö on esimerkiksi hake-
massa alalle, jossa tarvitaan paljon puhelahjoja ja esiintymiskykyä. Harjoittelun tulokset olivat nähtävissä jo kolmessa työpajassamme. Miltä tilanne mahtaisi näyttää vuoden harjoittelulla?

Kokonaisuutena keskityimme nimenomaan puhujan retoriikkaan. Ihminen oppii elämän kuluessa yhdistämään erilaisia ääniä erilaisiin tunnetiloihin (Kihlström 2007, 78). Tämä on totta, sillä moni on varmasti huomannut, kuinka paljon tulkitsemme toisiamme äänen perusteella arkielämässä. Kuinka moni perhe-
riita on saanut alkunsa pelkästään siitä, että toinen on sanonut toiselle vihasella äänensävyllä. Entä kuinka moni uusi ihmissuhde on alkanut johtuen toisen lämpöisestä puhesävyistä. On siis ensiarvoisen tärkeää havainnoida oman äänensävyn tuottamaa tunnetilaa ja sitä, mitä siitä seuraa. Ääntä täytyy osata hallita, ettei katsojille synny väärää tulkintaa tilanteesta. Tämä on esimerkiksi sellainen esiintymistyyliin liittyvä käytännön toiminta, jota korostettiin paljon työpajoissa ja erinäisten harjoitteiden kohdalla.

Työpajoissa jokaisella osallistujalla oli palautteesta päätellen mukavaa ja he myös oppivat paljon. Konkreettiset havainnot, joita tehtiin puheen aikana tapahtuneesta toiminnasta, olivat myös tärkeitä ja auttoivat osallistujia parempiin suorituksiin jo näinkin lyhyessä ajassa. Uskon, että suuri vaikutus oli silläkin, että teimme puheen pitämiseen lisäksi myös muita draamaharjoitteita. Tämä erityisesti rentoutti ilmapiiriä ja lisäsi selkeästi yhteisöllisyyden tunnetta. Nauroimme esimerkiksi yhdessä ja arvailimme Alias-tyylisiin harjoitteisiin, joissa oli tarkoitus esittää pantomiimina pareittain annettuja lauseita muiden arvatessa. Näiden harjoitteiden vaikutus oli suora päivän lopuksi pidettäviin yksilötehtäviin, joita oli muun muassa yksin vaikuttavan puheenvuoron pitäminen itse valitusta aiheesta.

Yksi isoin asia, mikä itseäni ihmetytti aina peruskoulun puolella, puheviestintään liittyen oli, että keskityttiin todella paljon puheen sisältöön, mutta esitysmuotoa ei tarkasteltu käytännössä yhtään. Jos sitä tarkasteltiin, palaute oli hyvin ylimalkaista, kuten ”esitipä kiinnostavalla tavalla”. Missä oli konkretia? Minä olisin kaivannut nimenomaan selkeitä konkreettisia havaintoja, mitkä asiat tekivät puheesta kiinnostavaa kuunneltavaa, tätä kautta olisin voinut itse oppia sekä muut opiskelijat olisivat voineet oppia minun kauttani. Halusin opettaa täysin päin vastaisella tavalla kuin itselleni opetettiin. Kerroin selkeitä fyysisiä havaintoja esityksen aikana tapahtuvasta retoriikasta. Oppilaiden palautteesta ja alkukyselystä käy ilmi tarve lisätä tällaisia toimia.

Opettajien teemahaastattelujen perusteella voi päätellä, että opettajat näkevät itsellään olevan hankaluuksia uskaltaa antaa palautetta. Eikö opettajilla ole rohkeutta antaa palautetta esitystyylistä, koska se on niin henkilökohtainen asia? Vai eikö heillä vain ole silmää nähdä puhetekniikkaa liittyviä seikkoja? Kuinka opettajille saataisiin rohkeutta tarttua tärkeään asiaan? Toimiiko kirjallinen vai suullinen paremmin tässä tapauksessa? Riittääkö aika? Opettajien haastatteluissa saimme aikaan hyviä keskustelun-avauksia, ja opettajien mielipiteet olivat melko samansuuntaisia omieni kanssa. Puheviestinnän opetuksessa on omat haasteensa, mutta se on kuitenkin äärimmäisen tärkeää.

Opetussuunnitelmiin oli tutustuttu aidon kiinnostuneesti puheviestinnän näkökulmasta ja sieltä oli poimittu tärkeitä elementtejä omaan opetukseen. Joskaan heillä ei ole samanlaista draamakasvatuksen osaamista kuin teatteri-ilmaisun ohjaajalla, eikä kompetenssia soveltaa sitä eri tavoin opetukseen. Opettajista huomasin selkeästi sen, että uusi opetussuunnitelma oli heidän mieleensä. Toivottavasti uuden opetussuunnitelman myötä tilanne muuttuisi parempaan suuntaan niin oppilaiden kuin opettajienkin suhteen. Toivon mukaan opettajat saisivat mahdollisuuden puheviestinnän lisäkoulutukseen tulevaisuudessa sekä halua painottaa puheviestintää entistä enemmän tai löytää siihen uusia työtapoja. Opettajien haastatteluissa eniten yllätti se, että jotkut oppilaat ovat niin arkoja tai esiintymiskammoisia että eivät uskalla

pitää puhetta toisten edessä. Eikö tässä olisi kehityksen paikka, kun hälytysmerkit ovat nähtävissä? Puheviestintä kun on niin oleellinen osa nykypäivän sosiaalisessa maailmassa. Tämän tyyppiset viestit suoraan kokijoilta korostaa entisestään vain sitä, että puheviestinnän opetuksen korostukselle ja lisäämiselle olisi tarvetta.

Mielenkiintoista oli se, että kuinka pohdin samoja asioita kuin opettajat. Myös minulle oli varsinkin aluksi jonkinlainen haaste uskaltaa tarttua kiinni ja antaa palautetta nuorten suorittamisesta. Paljon auttoi kuitenkin se, että lähestyin asiaa konkreettisten tapahtumien kautta. Vertaisin palautteenantotilannetta teatterityöskentelyssä tapahtuvaan palautteen antoon. Tilanteiden analysointi ei itsessään juurikaan eronnut teatteriesityksen harjoituksista. Teatteri-ilmaisun ohjaajan koulutuksen antaman ammattitaidon kautta oli työpajoja kaiken kaikkiaan helppoa ja kivaa pitää. Se tuli ainakin todistettua, että teatteri-ilmaisun ohjaajalla on kaikki eväät toimia suunnan näyttäjänä tulevaisuudessa puheviestinnän opetuksessa suomalaisessa peruskoulujärjestelmässä. Teatteri-ilmaisun ohjaaja on peruskoulun puheviestinnän pioneeri.

5.2 Ehdotuksia tulevaan puheviestinnän opetukseen

Peruskoulun puheviestinnän kehittämistä ajatellen mielestäni tärkeintä olisi, että puhetilanteisiin saataisiin mahdollisimman paljon rutiinia. Puheviestintätaidot, kuten eivät mitkään muutkaan taidot harjaannu muuta kuin harjoittelemalla. Rutiini syntyy toistoilla ja toistot syntyvät siitä, että asioita opetetaan ja oppilaille annetaan mahdollisuuksia. Kokemukseni mukaan rutiini vähentää puheviestintätilanteista syntyvää jännitystä sekä antaa esiintyjälle itseluottamusta. Kun tietää, miten toimia puheviestintätilanteissa ja on kokenut samankaltaisia tilanteita ennenkin, on niihin vastaisuudessa helpompi suhtautua myönteisemmin eivätkä ne pelota niin paljoa. Niistä on kuitenkin saatava asianmukainen palaute. Yleisimmät syyt esiintymisjännitykseen ovat vähäinen kokemus ja kielteinen asenne esiintymistä kohtaan (Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiö 2016).

Opetussuunnitelma on yllättävän tulkinnanvarainen ainakin äidinkielen puheviestinnän opettamisessa. Opettaja on mielestäni liian suuressa vastuussa siitä, miten ja kuinka paljon puheviestintää opetetaan. Siihen tarvittaisiin ehdottomasti tarkennusta, millaisia puheviestintätaitoja peruskoulussa vaaditaan opettavaksi; selkeitä ja konkreettisia ohjeita, joiden mukaan toimia. Onneksi kuitenkin uusi opetussuunnitelma oli ottanut selkeitä parannuksia edelliseen, mutta parannettavaa on silti vielä paljon.

Opettajien haastatteluissa esille nousi tilanteita, joissa esiintymiskammo oli niin suuri, ettei luokan eteen uskalleta mennä. Eikä sen vuoksi myöskään tarvitse mennä. Joissakin tällaisissa tapauksissa takana saattaa olla huono kokemus puheviestintätilanteesta ja se olisi syytä käydä henkilökohtaisesti opettajan kanssa läpi ja edetä varovasti positiivisen palautteen kautta uuteen esiintymisvarmuuteen. Juuri edellä mainittujen tapausten takia puheviestinnän opetus on erityisen tärkeää. Tulevaisuudessa oppilaat hyvin todennäköisesti kuitenkin joutuvat puheviestintätilanteeseen, voivatko he silloin ehdottaa kirjallista työskentelyä? Puheen pitämiseen ja yleisesti puheviestintään liittyy myös sosiaalisia taitoja, sekä ymmärrystä että kuuntelemisen kykyä. Näiden taitojen harjoitteluun teatteri-ilmaisun ohjaajalta löytyy keinoja ja menetelmiä.

Puheviestinnän opetuksessa voitaisiin ottaa enemmän kantaa jännityksen haltuunottoon. Mielestäni pitäisi enemmän tutkia, mitä tilanteessa tapahtuu henkilölle joka jännittää. Tällaisen tarkoituksena olisi tunnistaa omat jännityksestä syntyneet teot. Tämän tunnistuksen jälkeen niihin olisi helpompi tarttua kiinni ja alkaa kontrolloimaan niitä. Uskon nimittäin, ettei moni edes tunnista kaikkia viestejä, jota antaa jännityksissään. Toinen asia, joka voisi helpottaa jännitystä, olisi rentoutumisharjoitukset.

Kyselyn perusteella nuoret eivät pidä puhetilanteista peruskoulussa, mutta haluaisivat oppia lisää. Se, että puheviestintätilanteista tehtäisiin mahdollisimman rentoja tapahtumia, auttaisi varmasti asiaa. Tällainen lähestymiskulma ja työskentelytapa vähentäisi jännitystä oppilaissa. Tämä nousi myös esille kyselyssä. Jännitystä kokivat enemmän tai vähemmän kaikki työpajan kyselyyn vastanneet. Tämä on mielestäni erittäin tärkeä viesti oppilailta; he eivät ole riittävän tyytyväisiä nykyiseen tilanteeseen. Nuorilta kysyessäni, oli monelle merkitystä sillä, että työpajoja ei järjestetty koulun luokkatilassa, vaan vapaa-muotoisemmassa teatteritilassa ilman opettajan läsnäoloa.

Osallistujilta saadun palautteen perusteella tällaisten työpajojen pitämiselle olisi siis tarvetta. Kysymys kuuluukin, onko äidinkielen opettajilla mahdollisuuksia suurentaa puheviestinnän opetuksen määrää? Entä voisiko puheviestintää lisätä jokaiseen oppiaineeseen tasaisesti, jotta siitä tulisi arkipäiväisempää ja helposti lähestyttävämpää, eikä sitä nähtäisi vain äidinkielen tuntien jännityksen paikkana? Onko opettajilla yleisesti valmiuksia opettaa esittävään taiteeseen liittyviä asioita vai pitäisikö esimerkiksi olla erikseen esittävän taiteen ammattilainen tämantapaisten taitojen opettamiseen?

Olisiko yksi mahdollisuus järjestää opettajille täydennyskoulutuksella vielä enemmän tietoa puheviestinnästä? Koulutusta voisi pitää esimerkiksi teatteri-ilmaisun ohjaaja, jolla on tarvittava tietotaito puheviestinnän suhteen. Tämä lisäisi opettajien pätevyyttä puheviestintään sekä rohkeutta antaa palautetta

puheviestintätilanteissa. Olisiko oppilaitoksilla resursseja järjestää puheviestinnän ammattilaista pitämään työpajoja? Vai olisiko oma puheviestinnän opettajan palkkaaminen sittenkin helpoin ja viisain vaihtoehto?

6 LÄHTEET

- Aaltonen, O. 2009. Puhuva ihminen. Puhetieteiden perusteet. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Alajärvi, K., Hägg, M., Kärkkäinen, V., Leveelahti, S., Vallisaari, M., Vuorio, P. & Yli-Kerttula, M. 2014. Ammattilainen viestii. Helsinki: Sanoma Pro
- Aristoteles. 2012. Retoriikka. Uusi painos. Helsinki: Gaudeamus, cop.
- Arjas, P. 2002. Iloa esiintymiseen. Muusikon psyykkinen valmennus. 2. painos. Jyväskylä: Atena.
- Gjerstad, E. 2015. Näin vaikutat. Vaikuttamisen psykologia arjessa ja työssä. Jyväskylä: Docendo.
- Hinkka, T. 2015. Karisma. 30 keinoa parantaa henkilökohtaista vaikuttavuutta. Vantaa: Ketterät kirjat.
- Hirsjärvi, S., Remes, S., Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino oy. 15. uudistettu painos.
- Jämsän kaupunki. Saatavissa: <https://peda.net/jamsa/perusopetus/paunu>. Luettu: 21.5.2017
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Suomen yliopistopaino oy.
- Kansanen, A. 2000. Puheviestinnän perusteet. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY. 20.painos.
- Kihlström, E. 2007. Karismakoodi. Seitsemän tietä säteilevään persoonallisuuteen. Helsinki: Tammi.
- Korhonen, P. & Östern, A-L. 2001. Katarsis. Draama teatteri ja kasvatus. Jyväskylä: Atena.
- Lammi, O. 2015. Viesti ja vaikuta. Käsikirja presentaatioiden pitäjälle. Jyväskylä: Docendo, (Saarijärven Offset)
- Launonen, K. 2017. Lava-kauhu ja himo. Helsinki: Avain.
- Lundberg, T. 2003. Puhu vaikuta menesty! Elämä on esiintymistä. Lahti: Positiivarit.
- McGowan, B. 2015. Esiinny eduksesi. Oikeat sanat, oikeaan aikaan, oikeassa paikassa. Helsinki: Kaupakamari.
- Mesikämmen, J. 2008. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino oy. 3.painos.
- Mustakallio, A. 2014. Vaikuttavan puhumisen taito. Matkaopas esiintyjille. Helsinki : Management Institute of Finland.
- Opetushallitus. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus. Luettu: 21.5.2017
- Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelma perusteet.

Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus. Luettu: 21.5.2017

Perusopetuksen opetussuunnitelma 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus. Luettu: 21.5.2017

Ribbing, M. 2005. Puhujan avuksi. Helsinki: Otava.

Routarinne, S. 2007. Valta ja vuorovaikutus. Statusilmaisun perusteet. Helsinki: Tammi.

Torkki, J. 2013. Puhevalta. Kuinka kuulijat vakuutetaan. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava. 9.Painos.

Tradenomiliitto. Saatavissa: <https://www.tral.fi/palvelut-ja-edut/ura-ja-koulutuspalvelut/tyonhaku-1/>. Luettu: 16.2.2018.

Valonen, H. 2004. Puhu ja esiinny luontevasti. Helsinki: Gummerus, Ajatus.

Valvio, T.& Parviainen T. 2013. Onnistu kouluttajana. 7 askelta yleisön hurmioon. Helsinki: Kauppakamari.

Ylioppilaiden terveydenhuoltosäätiö. Saatavissa: http://www.yths.fi/terveystieto_ja_tutkimus/terveystietopankki/133/esiintymisjannitys. Luettu: 7.3.2018.

Julkaisemattomat lähteet:

Loppupalaute. 2017.

Teemahaastattelu X. 2017.

Teemahaastattelu Y. 2017.

Himanen, R. 2017. Oppimispäiväkirja.